

ЛИСТИ ВОЛОДИМИРИ БОЖЕЙКО ТА ЇЇ РОДИНИ ДО СТАНІСЛАВА ЛЮДКЕВИЧА

Яким Горак

доцент, старший науковий співробітник Меморіального музею Станіслава Людкевича у Львові, кандидат мистецтвознавства

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2019-11\(27\)-15](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2019-11(27)-15)

Вперше опубліковано 31 лист української піаністки Володимири Божейко, 2 листи її батька Івана Божейка та 1 лист брата Юлія Божейка до Станіслава Людкевича. Листи піаністки охоплюють 1919–1947 роки — час, коли вона навчалася у Відні, потім викладала фортепіано у Перемишльській філії Вищого музичного інституту. Листи В. Божейко свідчать про щирі та довірливі взаємини з С. Людкевичем, у них вона детально описує свої враження від педагогів, навчання, концертів у Відні, особисті та родинні справи.

Ключові слова: *Володимира Божейко, Іван Божейко, Юлій Божейко, листи, концерти, рецензії, Відень, Пауль Вайнгартен, Еміль Зауер, Анджело Кессісоглу, Майстершуле, Нова Віденська Консерваторія, Перемишль, філія Вищого музичного інституту, Станіслав Людкевич.*

Вступ. Творчу постать галицької піаністки Володимири Іванівни Божейко* (1897–1955) музикознавці не раз характеризували

© Горак Я., 2019

* **Божейко Володимира Іванівна** (15 травня 1897, с. Рокитне тепер Яворівського р-ну Львівської обл. — 13 липня 1955, Львів) — українська піаністка і музичний педагог. Походила зі сім'ї священника. Фортепіанну освіту здобула у музичній школі при Українському інституті для дівчат у Перемишлі у класі Ольги Окуневської. З 1915 р. продовжувала музичні студії у віденській Академії музики та відтворчого мистецтва у класі Єжи Лялевича. З 1919 р. вступила до Майстершуле при Академії в клас Емілія Зауера, а також вчилася у Новій Віденській консерваторії у класі Анджело Кессісоглу. Від часу навчання активно концертує: бере участь у Шевченківських вечорах (1920, 1921, 1924, 1925), вечірках студентського товариства «Січ» у Відні, Українського жіночого союзу та ін. 1923 р. дає перший сольний фортепіанний концерт у Львові, згодом часто дає концерти і в залі Музичного товариства

у невеликих за обсягом статтях переважно біографічного характеру із залученням цитування рецензій на її концертні виступи [1; 2; 3, с. 81-84; 7, с. 139-147]. Епістолярій піаністки, який би документував «з перших уст» її думки про свою діяльність, родинне і мистецьке оточення тощо, дотепер неопублікований. **Актуальність** пропонованого полягає у потребі введення в науковий обіг епістолярію піаністки, який дасть змогу відкоригувати уявлення про події життя В.Божейко, її контакти з тогочасними діячами музичного мистецтва. Особливо цінне таке листування з чільними, визначними митцями свого часу, як от зі Станіславом Людкевичем, з яким піаністку єднала щира і глибока приязнь упродовж усього життя. **Мета** роботи — панорама творчого спілкування митців у світлі змісту опублікованих листів В. Божейко до С. Людкевича. **Методологія** дослідження ґрунтується на історико-генетичному методі, який передбачає збір інформації, вивченні та аналізі епістолярних та друкованих джерел.

Результати дослідження: Серед епістолярію С. Людкевича, який зберігається у домашньому архіві композитора, є 32 листи від Володимири Божейко, а також її родини — від батька (2 листи) і брата Юліяна (1 лист). Листи С. Людкевича до піаністки поки що не виявлені, хоч з тексту листів піаністки очевидно, що такі були.

Листи є первинним джерелом для дослідження стосунків між В. Божейко та С. Людкевичем. Вони охоплюють 1919–1947 роки — значний відрізок життя мисткині, впродовж якого вона навчалася у Відні (1915–1926), вела концертну діяльність, а по завершенні навчання повернулася до Галичини і почала педагогічну роботу у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка спочатку у Львові (1926–1927), а згодом — у Перемишльській філії інституту.

ім. М. Лисенка у Львові. 1926 р., після закінчення навчання, піаністка повернулася в Галичину, де спочатку працювала у Вищому музичному інституті у Львові (1926–1927), а водночас педагогом фортепіано у Перемишльській філії інституту, де пропрацювала до 1939 р. Серед її учнів у Перемишлі — піаністки Марія Вишницька та Ярослава Поповська. Багато концертувала в Галичині. У 1940–1945 рр. В. Божейко працювала в Перемишлі педагогом музичної школи, а з 1936 — концертмейстером капели «Трембіта» у Львові та Львівській державній консерваторії ім. М. Лисенка.

З приходом радянської влади на Західну Україну В. Божейко працювала педагогом у музичній школі Перемишля, в яку перетворилася колишня філія. Зазначений період представлений у документах нерівномірно: за деякі роки (1921–1922, 1932–1940) немає жодного листа, а деякі роки представлені невеликою кількістю листів (одним-двома). Загальна панорама кількості листів за роками:

Рік	К-сть листів	Рік	К-сть листів
1919	2	1927	5
1920	2	1928	4
1923	1	1929	2
1924	4	1930	1
1925	1	1931	3
1926	4	1940	2
		1947	1

Епістолярні документи писані здебільшого чорнилом або простим олівцем на аркушах паперу, складеному зазвичай вдвоє, або на поштових картках, листівках, візитівках. Деякі з них, як-от за 1919 — першу половину 1926 років — великого обсягу, деталізовані в розповіді, інші – суто ділового характеру, які стосуються домовленості про зустріч, передачі вітань, запросин на концерт, поточних справ. Листи більшого обсягу в цей період рідкісні, викликані хіба надзвичайною подією. Їх тематика, незалежно від обсягу, різноманітна, а епістолярний діалог піаністки і її родини з композитором пройнятий теплом і щирістю упродовж усього часу.

З листів дізнаємося нові деталі про роль С. Людкевича у фаховому становленні піаністки. Композитор був, по суті, першим музичним критиком, який помітив виконавський талант молодой учениці музичної школи при Перемишльському дівочому ліцеї і задокументував свої враження у двох опублікованих рецензіях: «Попис учениць музичної школи в дівочім ліцеї в Перемишлі» (1911) [4] і «Попис школи фортеп'яно в дівочім ліцеї в Перемишлі» (1912) [5]. Після публікації другої рецензії батько піаністки отець Іван Божейко надсилає С. Людкевичеві подячного листа, в якому, зокрема, сказано: «Ходить мені іменно, щоб подяковати В[исоко]поваж[аному] за таку неоцінену для нас рецензію попису фортепяну в дівочім ліцею в Перемишлі, так сего року як і вторічного. Справді більшої слави для моєї доні вже і не треба,

як сего славословія від такого славного знатока яким Ви єсьте Високоповажані».

По завершенні навчання В. Божейко у Є. Лялевича, 1919 р. С. Людкевич листовно звернувся до провідних австрійських піаністів Пауля Вайнгартена й Емілія Зауера, рекомендуючи українську піаністку для навчання в «Майстершуле» у Відні. Посередництво С. Людкевича зіграло свою роль, і В. Божейко продовжила навчання у «Майстершуле», а згодом і в Новій Віденській Консерваторії у грецького піаніста Анджело Кессісоглу. У листі від 27 вересня 1919 р. вона пише: «Отже стало ся! Моя судьба рішена я принята до Meisterschule — до проф. Зауера. Свого щастя і вдоволення я ніяк зобразити не годна! Були великі труднощі, 3 місяця всего вільні з чого здавало ся 2 напевне зарезервовані, — а 16 зголосило ся до іспиту; одначе колесо щастя обернуло ся у мою сторону. Перед іспитом взяла я одну годину у Дра Ваінгартена; щоби опісля сьмілійше станути перед лицем проф. Зауера. При іспиті — по словах проф. Гофмана, а також Зауера який опісля мабуть телефонував до Ваінгартена — зробила корисне вражіння і комісія признала мене до Академії. [...] Я грала і на превелике своє здивованє Зауер зовсім не мучив мене своєю методою, держанєм рук etc. — як пр[очих] інших учеників, сказав мені тільки пару уваг в кусниках. [...] Маю святе переконаня, що все буде як найліпше, цілий систем науки професора Saueга зовсім мені по душі! Мої бажання, мрії здійснили ся, я все тужила за таким поважним, серіозним педагогом. Правда, треба сильно працювати, багато вимагає — одначе те все дуже для мене приманчиве».

Під час навчання 1923 р. піаністка зважилася на власний концерт у Львові, на який С. Людкевич відгукнувся рецензією, де подав високу оцінку виконання програми, слушно назвавши концерт «першим фортепіанним вечором на нашій естраді» [6, с. 476], бо доти жанр сольного інструментального речиталю не практикувався в українському концертному житті Галичини. Батько піаністки знову надсилає композиторові листа з подякою: «Не можу найти собі слів, щоби міг зложити подяку Високоповажаному Пану Докторови за ті великі труди, які були ласкаві положити при концерті моєї дочки Влодзі. [...] Вже то заслуга і тільки Ваша, сли она колись може яко пяністка-Українка вславить ся. Тож прошу

ласкаво прийняти від мене і моєї рідні горячу подяку, яку зараз по концерті повинен був єм зложити [...]».

С. Людкевич намагався прокласти дорогу до навчання у Відні й іншим молодим українським музикантам, і для консультацій та полагодження справ просив допомоги в В. Божейко. З листа піаністки від 7 вересня 1920 р. випливає, що розвідував через неї про можливість вступу до віденської Академії учня на прізвище Породко. Однак через спізнену ініціативу до науки В. Божейко нічим не змогла допомогти. У листах знаходимо свідчення контактів піаністки з іншими українськими музикантами, що перебували тоді у Відні — скрипальки Катерини Гладилевич, піаністок Наталії Кміцикевич-Цибрівської, Любки Колесси, віолончеліста Богдана Бережницького. Згодом, 1929 р., не без ініціативи С. Людкевича до Академії успішно вступила учениця В. Божейко піаністка Марія Вишницька.

Упродовж всього періоду віденського навчання В. Божейко докладно описувала С. Людкевичеві найрізноманітніші деталі свого навчального процесу і побуту: ставлення до себе викладачів, манеру їх викладання і думки про них у музичних колах, зміни в оплаті за навчання, принагідні концертні виступи, виконані твори, перипетії з місцем проживання тощо. 3 жовтня 1920 р. В. Божейко описує С. Людкевичеві враження про свого нового професора у Новій Віденській Консерваторії Анджело Кессісоглу: «Отже я на разі єсьм вдоволенна із свого нового професора (порадив мені його Бережницький). Він дуже здібний, ученик Бусонього і Грінфельда, хоч трохи за багато темпераменту. Я одначе ніколи від професора всего на сліпо не прийму, що мені подобаєть ся беру. Можу мати 2 або і раз на тиждень лекцій (остатній раз грала 1 ½ год.). Бачу, що він старає ся та інтересує ся мною, що справляє мені радість. [...] Тішить мене рівнож і се що буду грала багато модерних річей (як він се обіцяв!) се зовсім противенство до системи Meisterschule, де головно граємо класичні річи. [...] Ось тільки про мене, одначе прошу Вас, В[исоко]п[оважаний] Пане Доктор, не зраджуйте «назвиска» мого професора (Kessisoglu), бо він не має великої симпатії яко артист (за надто бурливий!) хоч дуже здібний і багато можна у нього скорістати». У листі від 23 вересня 1924 року В. Божейко докладно обговорює

купівлю інструмента, на який С. Людкевич попередньо дав піаністці певну суму. При тому поданий опис відвідання різних фірм-виробників інструментів, зіставлення цін і технічних характеристик інструмента. В. Божейко просить композитора про більшу фінансову допомогу, оскільки ціна виявилася вищою від планованої.

Листи документують також певну панораму музичного життя Відня, серед якого оберталася і з якого формувала свої музичні смаки молода українська піаністка. «Ось вже 3 тижні я знова у «своім життю» — читаємо у листі від 3 жовтня 1920 р. — Сей Відень! як щиро люблю я його тільки примани, роскошей, ріжнотоманїтности, дуже нещасливою чула ся я еслиби на віки прийшлось попрощати се місто! Знова пробуджуєть ся музикальне рухливе жите, сезон нових першорядних концертів — одним словом «живеть ся!». Далі В. Божейко пише про обов'язок учнів відвідувати у Віденському університеті лекції Гвідо Адлера й Едвіна Фішера і «те все знова приманює мене і заохочує на дальше». А в листі від 27 вересня 1919 піаністка згадує відвідини концерту капели Олександра Кошиця, а від 23 вересня 1924 р. — про солістів, які виступають у місті з концертами: «У Відни пливе життя по давному. Дещо дорожше — але мало що. Зачали ся вже пильно концерти. Богато всяких симфонїчних, а із солістів то мав співати Шалапін — але в послїднім дни відказав — буде пізнійше. Заповіджений концерт Губермана, Розенталя, Прїгода (знаменитий скрипак!), Фішер Едвін (пяніст) і богато инших на що я лакомо тішу ся!».

Інформує В. Божейко С. Людкевича і про свою творчу працю. Завдячуючи С. Людкевичу своїми успіхами в житті (навчання у Відні, робота в Перемишльській філії), піаністка сприймає ці досягнення як спонуку, стимул до регулярної, постійної праці над собою. «Знова щиро забираю ся до праці тільки шалена туга мене огортає не маючи на разї в своїй хатї інструменту. Граю тільки в школі і по знакомих. Мабуть ніколи мене не зрозуміє мене мій батько, що для мене нема життя без музики. — Я сей тиждень що майже не граю ходжу як строєна, сама не знаю що з собою робити», — пише вона в листі від 23 вересня 1924 р. з Відня, поки відсутність інструмента у найнятому помешканні не дає можливості до праці. А в іншому листі з батьківського дому

11 січня 1928 р. читаємо: «Пересв'яткувавши властиві св'ята, забралам ся тепер до праці, граю, хоч чесно злощу ся на фортеп'ян, одначе щож зроблю?! — Мені таки правдиво дорога в житю вистелена самим терням».

У листах піаністка подає інформацію про власні концертні виступи: для української громади в Празі (лист від 7 вересня 1920), про заплановану участь у концерті до 100-річчя смерті Ф. Шуберта у Вишому музичному інституті у Львові (лист з другої половини 1928 р.), концерт французької музики у Перемишлі (лист від 26 березня 1931 р.). В. Божейко вбачала у композиторові свого мистецького наставника і консультанта, а тому вважала за потрібне висвітлювати С. Людкевичеві свою творчу лабораторію. Про це твердять і спогади Євгена Цегельського про В. Божейко як педагога Перемишльської філії Вишого музичного інституту: «Найбільше любила грати твори Ліста, а з українських композиторів — Людкевича. Будучи з Людкевичем у дружніх взаєминах, заохочувала його компонувати. Не забуду вечорів, перебутих утрійку з Людкевичем в домі Божейко, на яких провадилися розмови про музику, чи не найцікавіші, які довелося коли-небудь чути. Божейко і я підготовлялися до концертних виступів, тож при Людкевичеві робили ми домашній концерт, а потім він ділився з нами думками про виконання поодиноких творів. То знову грала Божейко сама, швидко переносилася в царство тонів і ми оба, заслухані в ці тони, затрачували почуття дійсности» [8, с. 328]. Цікавий нюанс у цьому контексті вносить лист піаністки від 26 вересня 1927 року, де на прохання композитора В. Божейко обіцяє: «на своїх концертах не буду грати Elegii ані нічого з композицій В[исоко]п[оважаного] Пана Доктора». Відомо, що піаністка виконувала твори С. Людкевича, однак більш ніде не задокументовано наявність у її репертуарі чи факт виконання нею «Елегії» («Там, де Чорногора»).

У низці листів (16 серпня 1923, 13 серпня 1924 р, з кінця 1924 р., 7 серпня 1925, 6 серпня 1926 р.) піаністка запрошує композитора завітати в гості до батьків у Ставчанах, висловлює радість від майбутньої зустрічі, або жаль від їхніх відтермінувань. Так, у листі від 6 серпня 1926 р.: «Доношу ласкаво, що ми вернули вже з весіля домів і сердечно буду тішити ся ласкавим Вашим приїздом.

Прощу тільки повідомити мене котрим поїздом і коли (стації Ставчани самбірським потягом) — або Басівка (стрийським)». А в іншому листі (з другої половини 1928 р.): «Високоповажаний Пане Доктор! Дуже мені прикро, що мимо моїх найщиріших бажань, я не можу сьогодні з Вами бачити ся. — Шукала всюди, а що о 2-ій відїжджаю, тому пишу!». Потребу у спілкуванні з С. Людкевичем при найменшій можливості, радість від цього випромінюють тексти на поштових картках з часу, коли піаністка вже працювала у Перемишлі. Відвідуючи Львів проїздом чи на дуже короткий час, В. Божейко раз у раз просить композитора по змозі вийти для зустрічі на «двірць» чи «железницю» (вокзал): «Я рада би з Вами побачити ся, дещо поговорити, коли би Ви случайно у суботу 22 с[его] м[ісяця] були у Львові то прошу ласкаво вийти о год 9-тій вечером на железницю. Я тільки в переїзді у Львові 3 год. чекаю на двірци на потяг до Ставчан, тішилабим ся бодай годинку Вашим товариством. У Львові неможливо мені осібно бути, а так радаби дещо з Вами поговорити про минуле — та будучче», — читаємо у листі від 20 жовтня 1927 р.

В. Божейко щиро ділиться з композитором подіями родинного життя: 16 серпня 1923 р. вона інформує про поїздку на іменини до двоюрідних братів Радзикевичів; 7 серпня 1925 р. повідомляє про поїздку на весілля двоюрідної сестри Юліани (Юлії) Пясецької; 28 липня 1926 р. сповіщає про весілля рідного брата Мар'яна і потребу відтермінувати зустріч через поїздку на весілля. Реагувала В. Божейко і на події родинного життя композитора: у листі від 17 квітня 1928 р. складає співчуття композиторові з приводу смерті його матері — Гонорати Людкевич. Серед слів потіхи піаністка висловлює своє розуміння значення діяльності С. Людкевича для української музичної культури: «Не сумуйте, Пане Доктор, та не забувайте що Вам не вільно навіть на хвилю опускати рук. Ваше життя та ціль його — се велика задача Ваша для всіх, для цілого Українського Народу, на якого чолі Ви вже станули як найбільший наш композитор і музик!»

Прихід радянської влади вніс непередбачувані корективи в життя В. Божейко у Перемишлі. Є. Цегельський згадує про долю Перемишльської філії у той час: «З наглим вибухом війни та скорим приходом німців 15 вересня 1939 р. перервалося життя Муз.

Інституту. [...] Учительський збір Інституту розпорошився, учнів узагалі ще не було. Інститут містився на Ринку, отже припав під советську владу. В останніх днях вересня передав я ключі Інституту і все діловодство заступниці директора, проф. В. Божейко. Советська влада влаштувала в приміщенні Інституту Державну Музичну школу, а її директором іменувала мґ-ра Юрія Вахнянина. Ця школа проіснувала до вибуху советсько-німецької війни, коли то німецька бомба цілком розбила дім, в якому містився Інститут, а з нею школу і її майно. Пізніше на тому місці зроблено травник» [8, с. 332]. В цих умовах написаний лист від 25 листопада 1940 р., з тексту якого прочитується надзвичайна зайнятість піаністки і туга за перерваною співпрацею С. Людкевича з Перемишлем і можливістю зустрітися з композитором: «Я сего року сама собі дивуюся, що я всего не роботаю. Крім сего що учу в Муз[ичній] Школі, веду інтернат жіночий, грала багато разів на концертах в Соц. Культурі, та ще помагала Красногвардійцям в їх концертах. Маю пашпорт і дозвіл жити на пограничному пасі, може якось удержуся. Музичну школу ми поширили пару кімнатами і 3-ома фортепянами».

Висновки: Аналіз листів Володимири Божейко до Станіслава Людкевича переконує, що композиторові належить чільна роль у професійному становленні, мистецькому розвитку і кар'єрі піаністки. З листів довідуємося про нові факти теплих дружніх взаємин композитора з родиною піаністки. Помітивши талант молодой учениці Перемишльського дівочого ліцею, саме С. Людкевич спричинився до організації її навчання в академії та консерваторії у Відні, допомагав їй фінансово, давав музично-критичну оцінку її виступам на шпальтах преси. Зі свого боку В. Божейко все своє творче життя не приховувала усвідомлення цих заслуг С. Людкевича для її мистецького розвитку, безнастанно потребувала постійного діалогу з композитором, ділилася з ним своїми мистецькими задумами, деталями свого побутового облаштування, виконувала його твори. Цей діалог супроводжував обох діячів і в роки педагогічної роботи в Перемишльській філії Вищого музичного інституту, і в тяжкі воєнні роки. Введення до наукового обігу епістолярію В. Божейко до С. Людкевича є першим кроком до необхідного процесу публікації епістолярію піаністки і до інших адресатів, адже її стиль написання

листів дає підстави здогадуватися, що їх публікація відкриє дослідникам чимало нових, досі незнаних фактів у творчій біографії Володимири Божейко.

Листи Володимири Божейко та її родини до С. Людкевича друкуємо вперше. Тексти подаємо в повному обсязі, без купюр, з дотриманням усіх особливостей лексики оригіналу, авторських підкреслень. Публікуємо лише 31 лист піаністки, оскільки текст листа від 30 червня 1931 р., написаний олівцем на листівці, затерся і цілком не відчитується. Задля чіткішого зрозуміння змісту подекуди автор публікації доставив пунктуаційні знаки, відсутні в оригіналі. Скорочення слів в оригіналі розшифровано безпосередньо в тексті у квадратних дужках. Місця тексту, які через стан оригіналу не вдалося відчитати, вказані відповідною ремаркою в тексті. Більшість листів має оригінальне датування, лише чотири листи (три від Володимири Божейко і один від батька) в оригіналі недатовані. Орієнтовне датування автор публікації проставив на підставі або деталей змісту, або поштового штемпеля і подав у квадратних дужках на початку листа. Мотивація такого датування наведена у нотатках про вигляд і стан оригінального рукопису, поданих під текстом кожного листа. Не вдалося датувати лише лист (записку) від брата Юлія з нагадуванням-запросинами на весілля Микетєя, особу якого не вдалося встановити.

Вважаю приємним обов'язком подякувати нащадкам родини піаністки — Володимирі Божейко-Перун та її доньці Ользі Ваврик з Тернополя — за цінну інформацію про членів родини, яка стала важливим джерелом для коментування листів, і надані рідкісні фотографії, якими оздоблюю свою публікацію. Велика подяка також професорові Наталії Кашкадамовій за допомогу і поради в опрацюванні листів.

№ 1

Відень 27/IX 1919

Ukrainisch!

Високоповажаний Пане Доктор!

Вже пару день збираюся написати до Вас, В[исоко]п[оважаний] Пане Доктор, одначе у моїм превеликім щастю так скоро час минає, що ніяк до сего забрати ся.

Отже стало ся! Моя судьба рішена я принята до Meisterschule — до проф. Зауера¹. Свого щастя і вдоволення я ніяк зобразити не годна! Були великі труднощі, 3 місяця всего вільні з чого здавало ся 2 напевне зарезервовані, — а 16 зголосило ся до іспиту; одначе колесо щастя обернуло ся у мою сторону. Перед іспитом взяла я одну годину у Дра Вайнгартена²; щоби опісля сьмілійше стати перед лицем проф. Зауера. При іспиті — по словах проф. Гофмана, а також Зауера який опісля мабуть телефонував до Вайнгартена — зробила корисне вражіння і комісія признала мене до Академії. Вже була лекція, година — взглядно цілі 2 дни (вівторок, середа) треває наука в Meisterschule. Я грала і на превелике своє здивоване Зауер зовсім не мучив мене своєю методою, держанем рук etc. — як пр[очих] інших учеників, сказав мені тільки пару уваг в кусниках — а при кінци «ganzhübsch, ausgearbeitet»³ — і дав нові річи. Се щастя не стрінуло кожного з нас — новопризначених, полишав їм ще їхні старі річи які грали до іспиту, Зауер віднайшов у них ще маса похибок-уваг.

Маю сьвяте переконання, що все буде як найліпше, цілий систем науки професора Сауера зовсім мені по душі!

Мої бажання, мрії здійснили ся, я все тужила за таким поважним, серіозним педагогом. Правда, треба сильно працювати, багато вимагає — одначе те все дуже для мене приманчive. — Вже ціла атмосфера в класі прибирає зовсім інший вигляд як пр[иміром] у професора Лялевича⁴. Впрочім що до науки, фразованя, пізнане творів, зміст, викінченя технічне etc. — всюди порівнаня нема з моєю попередною наукою.

¹ **Еміль Зауер** (1862–1942) — австрійський піаніст і композитор, учень М. Рубінштейна у Москві та Ф. Ліста у Ваймарі. Концертував країнами Європи та Америки. Вів курси вищої фортепіанної майстерності («Майстершуле») у Відні (1901–1907, 1914–1920, 1931–1942). 1936 року припинив концертно-виконавську діяльність як піаніст.

² **Пауль Вайнгартен** (Weingarten, 1886–1948) — австрійський піаніст, випускник Віденської Академії, учень Роберта Фукса і Майстершуле Е. Зауера. Тонкий музикант, особливо схильний до виконання музики Ф. Шуберта. Викладав фортеп'яну «майстершуле» при Академії від 1922 року.

³ Цілком чарівно зроблено (нім).

⁴ **Єжи Лялевич** (1875–1951) — піаніст-віртуоз родом з Польщі, педагог, професор Віденської музичної академії і Національної консерваторії в Буенос-Айресі. Освіту здобув у Петербурзькій консерваторії в О. Єсіпової, А. Лядова та М. Римського-Корсакова. Одночасно вчився на правника. 1902–1905 рр. працював викладачем вищих курсів фортепіанної гри у музичному училищі Російського Імператорського Музичного товариства в Одесі і професором консерваторії в Кракові. Концертував Європою. 1912 р. став професором Королівської кайзерівської Академії музики і виконавського мистецтва у Відні.

Попри те все дуже тішу ся, що проф. Зауер — здасть ся мені не дуже ворожий супротив мене — маю надію все буде чудесно!

Одним трохи журю ся, чи зможу побороти всі матеріальні труднощі. — На шкільне увільнене мабуть не дуже можна числити мені як «stüsländerin»⁵, вправді пробую, але не знаю чи се удасть ся. Крім сего підвищили Meisterschule — з 800 на 1500 K[орон] річно, — а деж жите у Відни, хочби і дуже скромне...

Трохи беру лекції форт[епіано] може якось Бог допоможе й на дальше.

У Відни так не багато зміни. Булам на двох концертах капелі Кошиця⁶, дуже симпатично було. Бачила багато знакомих. Бідна Наталка Кміцикевич⁷ ніяк не годна рішити ся з вибором професора, се трудно що й радити, бо часами добрі п'яністи не найліпші педагоги і противно. Хоч се у великім музикальнім Відни одначе тяжко рішати в такій справі.

Засилаючи сердечні поздоровлення від Д-ра Weingartena — кінчу нині своє писаня; дуже буду тішити ся як дістану від Вас, В[исоко]п[оважаний] Пане Доктор, пару слів, а я опісля знова напишу дещо про себе.

Остаю з високим поважанем і дякуючи еше раз щиренько за посередництво до Вайнгартена і Зауера — шлю сердечні поздоровлення Володимира Божейко.

Моя нова адреса: IIISalesianeng. 16 / IIIStock.

Автограф фіолетовим чорнилом на аркуші цупкого пожовклого паперу (18,3 × 13,9 см), складеному удвоє. Текст на чотирьох сторінках. Сторінки зі слідом поперечного згину.

1919 р. покинув Відень, а 1921 р. емігрував до Буенос-Айреса, де став професором фортепіанної гри у національній консерваторії. Тут працював до смерті.

⁵ Провінціалка, іноземка (нім.).

⁶ За дослідженням Н. Калущкої та Л. Пархоменко (Олександр Кошиць: мистецька діяльність у контексті музики ХХ сторіччя. Київ: Фенікс, 2012. С. 267), 1919 року капела О. Кошиця мала концерти у Відні 11, 13 та 21 вересня, а 18 вересня капела співала у Церкві св. Варвари на літургії і панахиді за жертвами в Галичині.

⁷ **Наталія Кміцикевич-Цибрівська** (1896–1986) — українська піаністка з Галичини. Як і В. Божейко, навчалася в Українському інституті для дівчат в Перемішлі у фортепіанному класі Ольги Окуневської, а відтак — у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка у Львові у класі Марії Криницької. З початком Першої світової війни виїхала до Відня, де з вересня 1915 р. вчилася у Музичній школі братів Гораків у класі Карла Радля, а відтак удосконалювала піаністичну майстерність у знаних педагогів Райнгольда, Лялевича і де Кона. 1921 р. повернулася в Україну і працювала приватним педагогом фортепіанної гри у Надвірній.

№ 2

Відень 4 / X [19]19.

Щиро здоровимо з Відня. Хотілаби щоб професор учив на стало В. Божейко

Сердечні поздоровлення з гарної прогульки шле [2 слова підпису нерозбірливо].

Поклін! Микетей

Автограф простим олівцем і фіолетовим чорнилом на листівці (8,7 × 13,9 см) із зображенням великої групи людей, які сидять за столиками на міському пленері, адресованій польською мовою С. Людкевичеві до Перемішля на вул. Паркову, 5.

№ 3

Відень 3/X 1920

Ukrainisch!

Високоповажаний Пане Доктор!

Мені ще й сьогодні жалко що не судило ся мені бачити ся з Вами у Львові перед виїздом до Відня. Я була коротко в переїзді у Львові, багато всяких справ мусіла ще залагодити та не могла з Вами бачити ся. Ось вже 3 тижні я знова у «своім житю». Сей Відень! як щиро люблю я його тільки примани, роскошей, ріжноманітности, дуже нещасливою чула ся я еслиби на віки прийшлось попрощати се місто!

Знова пробуджуєть ся музикальне рухливе жите, сезон нових першорядних концертів — одним словом «живеьт ся»! — Одно тільки змінило ся у моїх студіях: науки в Meisterschule сего року зовсім нема! Малам надію, що мимо сего, що проф. Sauer виїздить до Америки дістанемо заступство (говорю о Бакгаузі⁸!) тимчасом нікого нема. Се вельми пригноблююче для мене, одначе не упадаю на дусі. Взяла ся міцно до праці, хочу зробити еше Staatsprüfung⁹, що мені легко прийде, а може колись придасть ся. Крім сего принята до Konzertklasse «Neues Wiener Konserwatorium». Тільки тут прошу о дескрета, не хочу, щоби о тім люди багато говорили, бо опісля евентуально хочу вернути до Sauera, а

⁸ **Вільгельм Бакгавз** (1884–1969) — німецький піаніст, учень А. Реккондорфа у Лейпцигу і Е. д'Альбера у Франкфурті-на-Майні. З 1905 р. працював на американському континенті (у Манчестері та Філадельфії). Найбільш відомий як інтерпретатор творів Л. Бетовена і Й. Брамса.

⁹ Державний іспит (нім.).

він може крививби ся, що пробує иншої школи — методи Бусонього¹⁰, Лешитицького¹¹ і Грінсфельда¹². Розуміть ся, що багато товаришок з Meisterschule бере приватні години у Dra Weingartena асистента Sauera (рівнож Колессівна¹³ там тепер учить ся!) одначе, се з одної сторони за дорога наука для мене (100 К[орон] одна година!) дальше не хочу «приватної науки», волю в якійсь школі, яко трете що не єсм захоплена і не маю довіря до Weingartena. Проф. Sauer вернув перед тиждем з Португалії на короткий побут до Відня, дає концерт і будучи еще 3 тиждні тут дає евентуально приватні лекції по 500 К[орон] година! ... На жаль мушу з сеї цінної приемности зризигнувати, бо остаточно за ті 3 тиждні не багато можна тих годин взяти.

Отже я на разі єсм вдоволенна із свого нового професора (порадив мені його Бережницький¹⁴). Він дуже здібний, ученик Бусонього і Грінсфельда, хоч трохи за багато темпераменту. Я одначе ніколи від професора всего на сліпо не прийму, що мені подобаєть ся беру. Можу мати 2 або і раз на тиждень лекцій (остатній раз грала 1 ½ год.). Бачу, що він старає ся та интересує ся мною, що справляє мені радість. Я одинока на разі єсм в нього в «Konzertklasse» (всі инші приділені до Ausbildung¹⁵). Тішити мене рівнож і се що буду грала багато модерних

---

¹⁰ **Феруччо Бузоні** (1866–1924) — італійський піаніст, композитор, диригент, педагог. Працював у Гельсінкі, Московській консерваторії, Бостоні. З 1894 р. жив у Берліні. Один із найбільших майстрів піанізму, розробив методи піаністичних вправ, редактор творів Баха та Ліста.

¹¹ **Теодор Лешетицький** (1830–1915) — піаніст і музичний педагог, родом з Польщі. Учень К. Черні у Відні. Впродовж 1852–1878 рр. жив у Петербурзі, 1862–1878 рр. — професор Петербурзької консерваторії. З 1878 р. до кінця життя жив у Відні, відмовився від концертної діяльності, присвятив себе педагогіці і здобув популярність як один із найбільших піаністів-педагогів Європи. Серед його учнів — А. Шнабель, І. Падеревський, В. Пухальський, О. Браїловський.

¹² **Альфред Грюнфельд** (1852–1924) — німецький піаніст і композитор, здобув популярність як автор елегантно-бравурних транскрипцій вальсів Й. Штрауса. Як піаніст концертував країнами Європи та Америки, жив у Відні.

¹³ Йдеться про українську піаністку Любку Колессу (1902–1997), яка в 1919–1920 рр. теж навчалася у Відні у Meisterschule в Е. Зауера.

¹⁴ **Богдан Бережницький** (1887–1965) — віолончеліст і педагог, який навчався у Львівській консерваторії Галицького музичного товариства та Лейпцизькій консерваторії, у 1908–1917 роках працював солістом оркестрів у Німеччині та Відні, згодом — концертмейстером віденської «Фольксопера». В 1919–1924 роках викладав у Вищому музичному інституті у Львові.

¹⁵ Основний навчальний курс (нім.).

річей (як він се обіцяв!) се зовсім противенство до системи Meisterschule, де головно граємо класичні річи. Як кажу, добре і се спізнати і до тепер симпатичний професор Kessisoglu (грек!) мені зовсім вистарчає, а если Sauer верне, а я буду мати спромогу дальше ще студіювати, перейду знова до Meisterschule.

Я по правді сказати мушу оглядати ся рівнож на матеріальні услів'я! — Моя теперішня наука не винесе мене за дорого (як пр[иміром] приватна наука!) хоч і тут оплата річна Konzertklasse виносить 2000 К[орон], а осібно Staatsprüfungkurs¹⁶ знова 2400 К[орон]. Маю надію що все буде добре, державний іспит не зашкодит мати, добру контролю маю, ми обов'язані рівнож прислухувати ся на університеті викладам проф. Adlera¹⁷ і Fischera (знова новість!) те все знова приманює мене і заохочує на дальше. Хотілабим рівнож сего року дати свій перший власний концерт у Відні, переробити багато репертуару, загально багато підприємля і використати і використаю гарно сей рік. — Ось тільки про мене, одначе прошу Вас, В[исоко]п[оважаний] Пане Доктор, не зраджуйте «назвиска» мого професора (Kessisoglu), бо він не має великої симпатії яко артист (за надто бурливий!) хоч дуже здібний і багато можна у нього скорістати.

Удало ся мені через посольство вистарати ся для Вас «Einreisebewilligung¹⁸» яке рівночасно залучаю. Тішу ся, що може здидицуете ся заглянути до Відня! Жите тут о много поправило ся, все дістане хоч дорого.

Кінчу сьогодні своє писання і прошу если час пізволить напишіть пару слів, а буду дуже тішити ся, як задивляєте ся на дальші мої пляни і на сьогорічну мою науку.

Засилаючи щирі поздоровлення, остаю з високим поважанєм

Володимира Божейківна

Wien III Salesianeng. N 16 / III п.

Автограф фіолетовим чорнилом на аркуші паперу (19,2 × 15 см), складеному вдвоє. Чотири сторінки тексту. Сторінки зі слідом поперечного згину.

¹⁶ Курс підготовки до державного іспиту (нім.).

¹⁷ **Гвідо Адлер** (1855–1941) — австрійський музикознавець, один із засновників сучасного європейського музикознавства, випускник Віденської консерваторії, учень А. Брукнера. З 1882 — доцент Віденського університету, від 1885 — професор Німецького університету у Празі. В 1897–1927 рр. очолював кафедру музикознавства у Віденському університеті, під його керівництвом у Відні навчався в 1908–1910 рр. С. Людкевич.

¹⁸ Згода, дозвіл на приїзд (нім.).

Високоповажаний Пане Доктор!

Сердечно дякую Вам за лист, не могла сейчас відписати на него, бо все очікувала я, що, полагаючись справу пана Породка, зможу Вам дати вдоволяючу відповідь. Дуже мені прикро, що мимо найширішої волі, я не годна п. Породкови помочи; він ніяк не може бути тепер прийнятним до Академії. В тій справі була я там пару разів і сьогодні зовсім рішучо відказали мені, про що хочу? Як донести? Сего року загальне переповнене в Академії, в осени приймали тільки малий процент чужинців (от пр[иміром] Гладилівичівна скрипачка¹⁹ і панна Безкревна п'яністка ізза сего не прийті!). — Так Породко рішучо за пізно до сего взяв ся! Можливо, що сейчас з початком року булоби йому се удало ся, тепер нікого не приймають іспитів зовсім нема. Я просила от хочби «про форму» письмового потвердження, що він буде студіювати на будуче, сего не хотіли мені в канцелярії видати. Супротив сего я немічна. Що до *Einreisebewilligung* і тут тепер трудности. Щасливо єще дістала я се для Вас Пане Доктор і для брата, тепер зовсім інша процедура того всего! Я знова як і передше удала ся до посольства і через пана Директора Близнаку удасть ся дістати. Одначе се вже тепер іде з поліції прямо до Кракова і там евентуально дають візо. — Отже сама йому сего не можу переслати. — В Академії сказали мені, щоби він в червни або липни вніс поданне до Академії, що він хоче тут студіювати, тоді евентуально покличуть його в вересни до іспиту, чим він може в Кракові виказати ся і в сей спосіб не буде мати трудностей з візами. — Лише отся дорога ратунку! — Отже як бачите де моя тут вина, я сердечно хотіла йому допомогти, бо все тішу ся як наші починають трохи «рухати ся», може таки колись спільними силами усунемо сю «музикальну мізерію» та настануть кращі часи!

Коло мене все добре. Недавно вернула я з Праги, де 12-го падолиста грала на концерті «Академічної Громади» з великим поводженням. Я грала 2 числа в програмі і так: *Mendelssohna Praeludium und Fuge e-moll op.35*, *Rondo capriccioso* відтак *Liszta Ballade h-moll XII Rhapsodie*. Сей мій концертний виступ приніс мені вельми багато вдоволення і сатисфакції. При тій нагоді звиділа я Прагу та відвідала свого брата Юлька²⁰, який вельми щасливий із своєю дійсно незвичайно миленькою

¹⁹ Скрипалька Катерина Гладилівич згодом працювала педагогом класу скрипки у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка у Львові.

²⁰ **Юліан (Юліан, Юлій) Божейко** (3.12.1887, Вишенька Велика — 3.02.1940, Подзамок Оравський, Словаччина) — брат Володимири Божейко, військовий лікар, доктор медицини. Навчався у Відні. Дружину його звали Ельза. Юліан помер від серцевого нападу.

жінкою (хоч Німкою!). Тепер забираю ся знова міцно до праці, граю досить багато, крім сего маю пару лекцій фортепяну.

Правдоподібно з початком січня буду тут грати на укр[аїнському] концерті. Попередньої неділі гралам в німецькім товаристві «NikoloFeier». Програм легкий — малі річи Sauer, Strauss. Здобулам собі багато признання та мала гарне вдоволення. — От тільки коло мене.

Прошу ласкаво ще раз вибачити, що сим разом щастя мені не сприяло у справі пана Породка, хоч як хотіла йому помощи. Тішу ся що незадовго побачимо ся, я все надію ся, що ось-ось приїдете до Відня²¹.

Кінчу своє писання із щирими поздоровленнями і з поважанем остаю
Володимира Божейко.

Автограф, фіолетове чорнило на двох розрізних аркушах паперу (19,3 × 15 см). Чотири сторінки тексту. Аркуш зі слідами поздовжнього і поперечного згинів.

№ 5

Ставчани 16.VIII.1923

Високоповажаний Пане Доктор!

Дуже мені прикро, що зайшло велике непорозуміння щодо умовленого Вашого приїзду. Я доперва в дома пригадала собі що ми кожного майже року їдемо в сей час до Вишеньки²² на іменини одного із членів нашої рідні Радзиковича²³. Рівнож сего року ми довго обіцяли їм приїхати, що неможливо відмовити, та я про се хвилево у нашій розмові призабула. Проте маю надію що не погнівайте ся і оправдаєте мене сим разом, що я попрошу о пересуненя речинця Вашого приїзду о пару день

²¹ С. Людкевич перебував у Відні під кінець 1920 — на початку 1921 року. У той час, очевидно, відбулася його зустріч із Володимирою Божейко.

²² Нині Вишенька Мостиського району Львівської області, родинне гніздо Пясецьких. Тут парохом був отець **Еміліян Пясецький** (1837–1908) — лід Володимири Божейко по матері. Його син, священник Олексій Пясецький (1871–1937) — батько відомого педагога фортепіано Олександри Пясецької-Прочишин («Номи»), яка доводилася Володимирі Божейко двоюрідною сестрою.

²³ Йдеться про одного з двох рідних братів Радзиковичів — письменника Володимира (1886–1966) та лікаря і письменника Юліяна (1900–1968). Юліяна Тарсійського церква поминає 4 липня, а рівноапостольного Володимира Великого — 28 липня. Родина Радзиковичів була споріднена з родиною Божейків: сестра мами піаністки Володимира, донька о. Еміліяна Пясецького, була заміжжю за Петром Радзиковичем, парохом с. Чижиків і Мала Вишенька. Отож Володимир та Юліян Радзиковичі доводилися Володимирі Божейко двоюрідними братами.

пізнійше, если можливо то на суботу 25-го с[ього] м[ісяця] о год. 14.30 (Лінія Львів-Комарно — 3-та стация від Львова — Ставчани!) будете могли приїхати. — Ще раз прошу не гнівати ся за похибку яка зайшла.

Здоровлю Вас сердечно і до побачення

Володимира Божейко.

Автограф фіолетовим чорнилом на сіро-фіолетовому аркуші невеликого формату (24, 2 × 15,2 см). З листом зберігся конверт (8,5 × 15,7 см) такого самого кольору як і папір листа. Конверт адресований фіолетовим чорнилом українською мовою С. Людкевичу на Вищій музичний інститут ім. М. Лисенка у Львові на вул. Шашкевича, 5.

№ 6

13.VIII.1924

Високоповажаний Пане Доктор!

Ваше ласкаве письмо з зовсім неслухними закидами я одержала — та тішу ся що приїдете до нас — а тоді побалакаємо і все вияснит ся. — Будучи у Відні жадного письма від Вас не одержала! — Прошу ласкаво прибути в неділю 17-го с[ього] м[ісяця] потяги є два по полудни 2-га год. зі Львова. В суботу буду у Львові можемо еше для певности поговорити докладно — буду між год. 11 – ½ 12 коло Музичного Інституту хотіла-би порадити ся там рівнож в справі концерту. Здоровлю Вас широ

Вол. Божейко

Автограф чорним чорнилом на поштової картці (8,7 × 13,9 см), адресованій українською і польською мовами С. Людкевичеві на вул. Крашевського, 23 у Львові.

№ 7

Відень 23.IX.1924.

Високоповажаний Пане Доктор!

Сердечно дякую за письмо, яке сегодня одержала, — певно давно Вам що до тепер не писала! Так часто в життю зайде непередвижене, що й сама дивую ся кілька мені всяких клопотів журб etc. — приходиться ся переживати — та все якось щасливо іде дальше! — Вернувши до Відня заста-ла у своїй хаті велику прикрість! — Пані моя мимо сего, що я вакації пла-тила з гори винаймила провізорично мій покій на «Abeteigquartier» що ме-не невимовно згризло і розлютило! Сейчас очевидно ті молоді «панство» які там мешкали випровадили ся etc., але я вже спокою не мала. Цілий тиждень вельми пильно шукала иншого захисту, бо Mezzanin²⁴ — трохі

²⁴ Мезонін, антресоль, півповерх (нім.).

й понуро було, а вже найгірше ся послідна подія що в моїй неприсутности, де всі мої річи і т.д. — бере до моєї хати чужих людей. — І так вчера вкінци перепроварила ся — маю гарний дуже покій, дуже інтелігентний дім (лікара) та на разі вельми вдоволеня. Обслуга, телефон — а мало що більше коштує як попередня стация. Певно зрозумієте мене тепер, що ніяк не могла полагодити справи купна фортепяну. Тепер розвідавши ся докладно на жаль навіть не знаю чи просити Вас, Ласкавий Пане Доктор, о згадану суму. — Фортепяни дещо пішли в гору — була в кількох склепах, хочуть мені дати на сплату, але найменче 150 долярів треба на початку дати. — Я маю своїх з концертів етс 80 — 59 долярів. Ходило би ще о яких 100 а маю надію, що може вже маючи ще 80 — зн. разом 130-140 — можнаби дістати можливий форт. на сплату. — Тому й не сьмію просити Вас Пане Доктор бо 30 – до 80 долярів се велика ріжниця. — Як що Вам можливо мені позичити 80 – до 90 долярів — то прошу ласкаво прислати мені на нову адресу — отсю суму потрібну до закупу фортепяну. Обіцяю як найскорше по можности звернути Вам сей довг та прошу не гнівати ся що прошу о більшу суму, але если неможливо обмежу ся й на 50 долярах — але буду мусіла взяти пянїно. Прошу писати на адресу:

Wladimira Bozejko

Wien IV Kettenbrückengasse N 5 Th. 15

(bei Frau Jekeli)

У Відни пливе життя по давному. Дещо дорожше — але мало що. Зачали ся вже пильно концерти. Богато всяких симфонічних, а із солістів то мав співати Шаляпін — але в посліднім дни відказав — буде пізнійше. Заповіджений концерт Губермана²⁵, Розенталья²⁶, Прігода²⁷ (знаменитий скрипак!), Фішер Едвін (п'яніст)²⁸ і богато інших на що я лакомо тішу ся!

²⁵ **Броніслав Губерман** (1882–1947) — польський скрипаль, учень І. Лотта у Варшаві та Й. Йоахіма в Берліні. До 1933 р. мешкав у Берліні, з приходом фашизму емігрував. У 1934–1936 рр. вів скрипковий клас у Школі майстерності при Академії музики у Відні.

²⁶ **Моріц Розенталь** (1862–1946) — відомий єврейський піаніст, дитячі роки якого минули у Львові. Учень Кароля Мікулі. З 1875 р. М. Розенталь жив у Відні, де й дебютував як піаніст. Вдосконалював майстерність у Ф. Ліста у Ваймарі, одночасно студював у Віденському університеті. Провадив широку концертну діяльність країнами Європи і США. 1927 р. М. Розенталь емігрував до США, де й прожив до кінця життя.

²⁷ **Прігода Ваша** (1900–1960) — чеський скрипаль. Випускник Празької консерваторії класу Яна Маржака. Концертувати почав з 13 років. Після закінчення Першої світової війни давав концерти по всій Європі, обох Америках і Африці. З 1936 р. працював педагогом в Зальцбурзі (у Моцартеумі), Мюнхені, Відні (з 1950 р.). Був одним із найвизначніших віртуозів своєї доби.

²⁸ **Едвін Фішер** (1886–1960) — швейцарський піаніст, диригент, педагог і музикознавець. Навчався у Базельській консерваторії у Ганса Губера, шліфував

Зачала рівнож науку в своїй школі, дістала знова пару дуже добрих учениць, особливо одна Росиянка Надя Мішалевич велику мені втіху робить та покладаю великі надії. Має всего 13 літ а грає знаменито всі Mozarta Sonaten, Beethovena I Band — майже всі грає на память, добру техніку має, тільки ще малу руку.

Знова широко забираю ся до праці тільки шалена туга мене огортає не маючи на разі в своїй хаті інструменту. Граю тільки в школі і по знайомих.

Мабуть ніколи мене не зрозуміє мене мій батько, що для мене нема життя без музики. — Я сей тиждень що майже не граю ходжу як строена, сама не знаю що з собою робити.

Прошу ласкаво — як можливо скоро полагодити евентуальну посилку — і вже як Пан Доктор можуть — таку суму прошу переслати, буду вдоволенна і вдячна.

Остаю з високим поважанем і здоровлю широко

Володимира Божейко.

Автограф фіолетовим чорнилом на трьох аркушах 21 × 13,3 см (один аркуш складений вдвоє, другий відокремлений; разом шість сторінок тексту) на білому папері невеликого формату, зі слідами поперечного згину.

№ 8

[кінець 1924 р.]

Дуже мені прикро що не застала Пана Доктора в дома, радо хтілаби бачити ся! Прошу ласкаво мене карточкою повідомити, колиби я могла Вас застати у Львові або коли моглаби з Вами побачитись в Ставчанах. Здоровлю широко.

Автограф простим олівцем на візитній картці (4,6 × 10,5 см) з німецьким текстом: «Wladimira Bojejkо pianistin Wien 5 Kettenbrückengasse 5/15 tel. 55 -7 46». Датування встановлене згідно з адресою, про яку згадано також у листі від 23 вересня 1924 р.

№ 9

Відень 18. X. 1924.

Високоповажаний Пане Доктор!

Доперва вчера одержала я посилку грошеву 5.280.000 К[орон] за яку дуже сердечно дякую. Вельми непокоїла ся вже, була 2 рази у фірмі

майстерність у консерваторії Штерна в Берліні у М. Краузе. Очоловав різні музичні товариства у Любеку (1926–1928), Мюнхені (1928–1930). Як піаніст виступав з диригентами світової слави — А. Нікішем, Б. Вальтером, Ф. Вайнгартнером, В. Фуртвенглером). Серед його учнів — Пауль Бадура-Скода.

Althorn все дарма — але от добре що я вже в посіданю сеї суми. — Очевидно ще перед тим, оглядала ся за фортепяном — у всіх важнійших фірмах була, а рівнож з газет т[ак] звані Gelegenheitskäufe²⁹ — не поминула. — Переконала ся, що се найбільше використовують і жадають неімовірні суми — за дранте з залізними струнами, целюлоїд клавіші etc!..

У фірмах були або дуже дорогі і так: Bösendorfer до 40 міль. — найменчий 36. — Bechstein 56, Blütner 70, Schweighofer 38 все те неприступне. Оглядала ся по многих фірмах — аж вкінци остав мені Wirthi-Czapka — де рівнож годили ся на мої услівя плачення — бо все жадали високих відсотків — а рівнож трохи замало було гроша мого на сам початок. Wirth мав тільки Mignon-Flügel а мені відраджували до сильнішого граня так короткий інструмент брати. — Я вкінци рішила ся на Czapka — дещо довший до ht. англійска механіка а дуже важне для мене се що властитель сеї фірми знає ся добре з моїми господарями, а друге що в моїй школі головним Lieferant-ом³⁰ є саме Czapka. Дісталам великий опуст з 29 міль. спустив на 26. — рівнож можу пристати на услівя сплати і так тепер 10.000.000 — грудень 2 – січень 6 (на що мушу вже в дома поштуркувати!) опісля кожний місяць до мая по 2 міль. Жадних процентів не числить — і з усіх сторін чула що се дуже солідна фірма. — Найтанші фортепяни всюди у тій ціні 24, 26, а такі дещо довші як саме мій коштує 30-32 міль.

Написалам Вам, В[исоко]п[оважаний] Пане Доктор, так докладно тому, бо може Вас взагалі віденьські ціни інтерисують. — В четвер доперва доставить мені інструмент — бо ще докладне строєня, справлення etc. — Маю на разі вже 25 год. тижднево науки — значно більше як тамтого року у тім часі — та маю надію що потрафлю собі знова житте корисно устроїти.

Ще раз дякую за Ваше велике добродійство, що ласкаво допомогли мені позичкою до так важного для мене діла. — Остаю з високим поважанєм Володимира Бож.

Автограф, рукопис фіолетовим чорнилом на білому папері, складеному вдвоє (чотири сторіночки тексту, приблизно 20,8 × 15,5 см). Кутики заокруглені. На лінії поперечного згину заокруглені вирізи, внаслідок чого при розвороті посеред аркуша видно дірку. Третя і четверта сторінки тексту знизу обдерті.

²⁹ Принагідні продажі (нім.).

³⁰ Постачальником (нім.).

№ 10

7.VIII.1925

Високоповажаний Пане Доктор!

Дуже втішила мене вістка, що прибудете до нас, прошу тільки сподіваюся, що буде можливо пару днів пізніше, бо правдоподібно поїдемо на весілля П'ясецької Юлі³¹, а найпевніше аж від 15-го (неділя) кожного дня будемо напевно в дома. Прошу ласкаво ще написати коли і яким поїздом прибудете — може в неділю 15-го?! Із щирим поздоровленням Володимира Божейко.

Поштівка (8,8 × 14 см) із зображенням мисливців у лісі. Автограф чорним чорнилом. Адресовано українською та польською мовами С. Людкевичу до Львова на вул. Крашевського, 23.

№ 11

28.VII.1926

Високоповажаний Пане Доктор!

Вернувши з короткого побуту у родині — додому, застала Ваші листи та зараз відписую. Я цього року приїхала скорше додому з Відня як звичайно — були різні причини про які устно оповію. Хотіла навіть в червні заїхати до Галичини, на жаль, пару тижнів перших будучи вдома, не чула мене зовсім здоровою, та це змушувало мене сидіти майже весь час на селі. — Була вправді пару разів коротко у Львові, але звичайно за справками кінчаними etc., так, що з ніким не могла бачити ся.

Давно збирала ся написати до В[исоко]п[оважаного] Пана Доктора, та все не могла назначити де і як я могла би стрінути ся.

У нас тих вакацій — майже все гості — кожна неділя, бо приїждять сусідні священники голосити заповіді мого брата Мар'янка³² (якого весілля 3-го серпня) при тих «святках» звичайно більше гостей у нас! — Загально багато занятя перед тим весіллям — однак се не потребає довго.

³¹ **Юліана (Юля) П'ясецька** (1900–1984) — двоюрідна сестра Володимира Божейко, рідна сестра Олени (Галі) П'ясецької (педагога вокалу у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка у Львові), донька о. Лева П'ясецького (? – 1933), пароха с. Рекленець. Малярка за фахом, студіювала на курсах в О. Куррила і сестер Кульчицьких, працювала в Етнографічному музеї у Львові. Одружилася з Марком Рудницьким (1893 – 1951).

³² **Мар'ян Божейко** (4.01.1893 с. Рокитне, тепер Яворівського району — 25.11.1960, Львів) — брат Володимира Божейко, магістр права, навчався у Відні. 3 серпня 1926 року одружився з Теодорою Насальською (28.12.1886 – 7.10.1959), донькою о. Івана Насальського, пароха Нем'яча. У них був син Юрій — лісовий інженер.

Слідуючого тижня 2-го вже відїжджаємо до Бродів, а звідтам до Нем'яча³³ — де відбуде ся весіле. З огляду на се, що я прошена за «дружку» правдоподібно остану там пару день. Вернувши домів, сейчас напишу В[исоко]п[оважаному] Пану Докторови, та дуже буду тішити ся о скільки Пан Доктор найдуть часу приїхати до нас в найблизших днях по весілю. Прошу ласкаво не гнівати ся за мою мовчанку і не брати се-го на злу адресу, але дійсно не було мені можливо до тепер бачити ся з В[исоко]п[оважаним] Паном Доктором і прошу вірити, що мені дуже прикро що так зложило ся.

В повній надії, що в найкоротшім часі зможу цілковито оправдати ся із своєї вини з ласкавою просьбою прибути до нас по 6-тім серпня (докладно напишу коли верну з Бродів) остаю з високим поважанням і щирими поздоровленнями щиро віддана вдячна

Володимира Божейко

Автограф чорним чорнилом на аркуші (17 × 12,3 см) невеликого формату, складеному вдвоє. Аркуш пошарпаний, зі слідами згинів і надривів.

№ 12

6.VIII.1926

Високоповажаний Пане Доктор!

Доношу ласкаво, що ми вернули вже з весіля домів і сердечно буду тішити ся ласкавим Вашим приїздом. Прошу тільки повідомити мене котрим поїздом і коли (стації Ставчани самбірским потягом) — або Бавітка (стрийским). Остаю з поважанням і щирим поздоровленням

В. Божейко

Автограф чорним чорнилом на листівці (8,7 × 13,7 см) із зображенням картини «Наполеон диктує приказ». Поштівка адресована С. Людкевичеві до Львова на вул. Крашевського, 23.

№ 13

5. IX. 1926

Високоповажаний Пане Доктор!

За картку сердечно дякую. Я буду вівторок дня 7-го вересня — у Львові та рада би з Вами бачити ся. Правдоподібно передполуднем буде мені можливе (мушу старати ся о карту желізничу до Перемишля!) проте для певности буду о год. ½ 4 пополудни коло Музичного Інституту

³³ Нем'яч — нині село Бродівського району Львівської області.

чекати на Вас. Оскільки Пан Доктор будуть у Львові — та будуть мати час — то моїм бажанням булоби дещо поговорити.

Остаю з високим поважанням

Володимира Божейко

Автограф чорним чорнилом на поштовій картці (10,5 × 14,6 см), надісланий зі Ставчан С. Людкевичу до Львова на вул. Крашевського, 23.

№ 14

29.IX.1926

Високоповажаний Пане Доктор!

Здивувала мене вістка про мій концерт, та рада дещо більше довідати ся чому 10-го не може відбути ся. Переїжджаю в п'ятницю 1-го через Львів — о год. ½ 10 вечером буду на двірці. Як час позволить прощу вийти на залізницю. Щірі поздоровлення

В. Божейко

Автограф чорним чорнилом на листівці (8,8 × 14 см) зі зображенням міського річкового краєвиду. Адресовано С. Людкевичу до Львова на вул. Крашевського, 23. Нижній лівий кут зі слідами згинів.

№ 15

22.V.1927

Пересилаю щиренькі поздоровлення із гарного побуту у Відні. Час минає рішучо за скоро, та ось треба їхати назад до Перемишля.

Шкода, що наші дороги розминули ся та Пан Доктор не тут.

Щірий привіт

В. Божейко.

Автограф чорним чорнилом на листівці (8,8 × 13,7 см) із зображенням пам'ятника Й. Штраусу у Відні. Листівка адресована польською мовою С. Людкевичу до Львова на вул. Крашевського, 23.

№ 16

29.VI.1927

Високоповажаний Пане Доктор!

Маю отсе нагоду передати Вам бажанні ноти, мій брат лишив їх в Муз[ичному] Інституті, прошу ласкаво собі відібрати. Рівночасно пере-

силаю з подякою Беговена, який мені на разі не конче потрібний.
Остаю з сердечними поздоровленнями

В. Божейко

*Автограф чорним чорнилом на поштової картці
(10,8 × 15 см). Листівка адресована С. Людкевичу до
Львова на вул. Крашевського, 23.*

№ 17

Ставчани 8.VIII 1927

Високоповажаний Пане Доктор!

Хоч не знаю чи моя картка застане Вас у Львові, бо взагалі невідомо мені властиве місце теперішнього Вашого побуту. Я писала лист до Львова а картку до Ярослава, не знаючи чи Пан Доктор се одержали.

Я на разі в дома, ще 10 день опісля виїду трохи до родини. Думаю що в тім часі може В[исоко]п[оважаний] Пан Доктор зможуть або до нас приїхати, або евентуально написати.

На жаль вакації так скоро сходять, що незадовго треба знова забирати ся до праці.

Із щирими поздоровленнями

В. Божейко

*Автограф чорним чорнилом на поштової картці
(10,8 × 14,9 см). Картка адресована С. Людкевичу до
Львова на вул. Крашевського, 23.*

№ 18

Перемишль 26.IX. 1927.

Високоповажаний Пане Доктор!

У відповідь на ласкаву картку, яку застала, вернувши зі Львова, в Перемишлі доношу, що згідно з рішучими бажаннями В[исоко]п[оважаного] Пана Доктора на своїх концертах не буду грати Elegii³⁴ ані нічого з композиції В[исоко]п[оважаного] Пана Доктора.

³⁴ Під такою назвою відомий лише один твір С. Людкевича — фортепіанний цикл варіацій на старогалицьку пісню «Там, де Чорногора сумна», який композитор написав у Перовську 1917 р. Факт виконання цього твору В. Божейко невідомий. Н. Кашкадамова зазначає, що у репертуарі В. Божейко були такі твори С. Людкевича: «Пісня до схід сонця», «Пересторога матері», «Листок до альбому», «Гумореска» (див.: Кашкадамова Н. Українська фортепіанна музика в репертуарі піаністів Галичини (60-ті роки XIX ст. – 1939 р) // Записки Наукового Товариства імені Шевченка. Львів: НТШ, 1996. Т. 232: Праці Музикознавчої комісії. С. 152). Відомо, що цей твір 1936 р. виконала учениця В. Божейко — піаністка Марія Вишницька.

Рівночасно пересилаю до ласкавої диспозиції прочі ноти, бо тепер з причини надмірної праці не маю спромоги з них користати та студіювати.

Хоч завтра буду у Львові одначе я непевна чи якраз буду мала нагоду бачити особисто В[исоко]п[оважаного] Пана Доктора, проте полишаю ноти в Музичнім Інституті.

Остаю з високим поважанням та щирими поздоровленнями

Володимира Божейко

Автограф фіолетовим чорнилом на аркуші невеликого формату (17,5 × 13,5 см), складеному вдвоє. Текст займає дві сторінки, ще дві сторінки чисті. Аркуш зі слідами поперечного згину.

№ 19

Перемишль 20.X.1927.

Високоповажаний Пане Доктор!

Я рада би з Вами побачити ся, дещо поговорити, коли би Ви случайно у суботу 22 с[его] м[ісяця] були у Львові то прошу ласкаво вийти о год 9-тій вечером на залізницю. Я тільки в переїзді у Львові 3 год. чекаю на двірці на потяг до Ставчан, тішилабим ся бодай годинку Вашим товариством.

У Львові неможливо мені осібно бути, а так радаби дещо з Вами поговорити про минуле — та будучче.

Не гнівайте ся за мою сьміливість та докучання, В[исоко]п[оважаний] Пане Доктор, та о скільки Вам час і охота позволить, то прошу в суботу вечером о год. 9-тій вийти на залізницю.

Із щирими поздоровленнями та правдивим поважанням

Володимира Божейко

Автограф фіолетовим чорнилом на аркуші невеликого формату, складеному вдвоє. Текст займає дві сторінки, ще дві сторінки чисті. Аркуш зі слідами поперечного згину.

№ 20

Ставчани 11.I.1928

Високоповажаний Пане Доктор!

Сердечно дякую за картку та за ласкаву інтервенцію у моїй справі. Можливо, що я таки здицидую ся на концерт 2.II., одначе перед тим еще буду особисто у Львові та поговорю ще з п[аном] Радником³⁵.

³⁵ **Йосиф Дрималик** (1866–1950) — радник, відомий галицький юрист, учасник «артистичних мандрівок» руської молоді і мандрівних хорів «дванадцятки»

Я ніколи не була і не єсм матеріялісткою, жадних високих гарантованих сум я не бажалаби, коби мої кошта концерту були покриті! — Я радаби сим разом пробувати випозичити собі фортепян, загально по обчисленню моїх найконечнійших потреб я мушу мати дещо запевнене. — О скільки се рішучо не буде можливе, не маю охоти тяжкою працею над лекціями — опісля вирівнювати свої дефіцити концерту та треба буде зрезигнувати з таких приємностей.

Я буду 18-го перед полуднем у Львові, поступлю між 11-12 год до каварні віденської, о скільки В[исоко]п[оважаного] Пана Доктора там засталаби, дуже булаби рада.

Пересьвяткувавши властиві свята, забралам ся тепер до праці, граю, хоч чесно злощу ся на фортепян, одначе щож зроблю?! — Мені таки правдиво дорога в житю виселена самим терням.

Сподію ся що отсей лист застане Пана Доктора у Львові.

При тій нагоді позволю собі переслати найсердечнійші бажання всего найкращого з надходячим «Новим Роком».

Із щирими поздоровленнями та правдивим поважанням

Володимира Божейко

Автограф чорним чорнилом на аркуші малого формату (15,9 × 16,7 см), складеним удвоє. Текст на трьох сторінках, четверта порожня. Аркуші зі слідом поперечного згину.

№ 21

10.IV.1928

З надходячими святами прошу приймити щиро сердечні желання всего найкращого від В. Божейко.

Автограф чорним чорнилом на великодній листівці (9 × 14 см) із зображенням дівчини в народному строї. Листівка адресована українською та польською мовами С. Людкевичу до Львова, на вул. Крашевського, 23.

№ 22

Ставчани 17.IV.1928.

Високоповажаний Пане Доктор!

Невимовно прикро вразила мене вістка про Вашу велику Страту³⁶, та ще на сам Великдень, коли то всі люди менче-більше радіють, Вас Пане Доктор судьба призначила випити як раз чашу горя.

та «шістнадцятки». Після Першої світової війни і до 1939 року — голова Музичного товариства ім. М. Лисенка у Львові.

³⁶ 15 квітня 1928 р. померла мати С. Людкевича Гонората Людкевич (з Гіжовських).

Не мені потішати Вас у так великім смутку, я й не в силі подумати о тім, які то слова моглиби бодай частинно розяснити Ваше лихо. Знаю з досвіду, як великим горем є саме страта матери, кожної днини відчуваю се, о скілько щасливішою я булаби, колиб моя мамця була жила³⁷!

Одначе ми всі безсилні супротив великої сили призначення.

Не сумуйте, Пане Доктор, та не забувайте що Вам не вільно навіть на хвилю опускати рук. Ваше життя та ціль його — се велика задача Ваша для всіх, для цілого Українського Народу, на якого чолі Ви вже станули як найбільший наш композитор і музик!

Нехай же саме та праця стане Вам розрадою у Вашім великім горю, а могутня сила нашого спільного Бога музики нехай скріпить Ваші сили, та додасть енергії до праці у дальшу путь життя.

Дуже мені прикро, що не довідала ся скорше, булаби знаючи день похорону поїхала Вас особисто потішити, та хоч трохи розрадити у Вашім смутку. Прошу бодай отсею дорогою прийняти найщиріші співчуття у Вашім нещастю. Нехай Пан Біг потішить, та допоможе знести сей великий удар, та скріпить Ваші сили.

Я буду в суботу у Львові, та може случайно стріну Вас між 11-12 год. в каварни, дуже радаби Вас побачити!

Остаю із щиренькими поздоровленнями

Володимира Божейко

Автограф, рукопис чорним чорнилом на листку невеликого формату (16,8 × 15,8 см), складеному вдвоє.

Текст на трьох сторінках, четверта чиста. Аркуші зі слідом поперечного згину.

№ 23

[друга половина 1928 р.]

Високоповажаний Пане Доктор!

Дуже мені прикро, що мимо моїх найщиріших бажань, я не можу сьогодні з Вами бачити ся. — Шукала всюди, а що о 2-ій відїжджаю, тому пишу! — Я дуже прошу написати мені ласкаво до Перемишля, чи Вишницька³⁸ має грати на згадуванім пописі і коли? Рівнож про мене,

³⁷ Мама піаністки Анна Божейко померла 8 жовтня 1915 р.

³⁸ **Марія Вишницька** (близько 1910, Перемишль — після 1944) — українська піаністка, учениця В. Божейко у Перемишльській філії Вишого музичного інституту ім. М. Лисенка. Навчалася в Академії музики та відтворчого мистецтва у Відні, а також у «Майстершуле» в Е. Зауера. 1933 р. повернулася до Галичини і працювала педагогом фортепіано в Яворівській філії Вишого музичного інституту. 1944 року виїхала до Відня. Подальша її доля невідома.

коли сей Шуберта концерт³⁹, чи я маю грати, що? кілька річий? — та коли сей концерт має відбутися. Прошу не гнівати ся за докучання! та прошу о відомість або відвідина після обов'язання в Перемишли. Щиренькі поздоровлення

В. Божейко

Автограф фіолетовим чорнилом на листівці (8,8 × 13,8 см) із зображенням прибуття поїзда. Датування проставлене відповідно до згадки про Шубертівський концерт.

№ 24

10/VIII [1929]

Щиренькі поздоровлення з гарного побуту у В[исокоповажаного] Панства Вишницьких пересилають: Дзима Божейко, Вишницька Марушка Ляля Мирося. Граємо мощно, до іспиту віденського приготвила ся Маруся. Пашпорти вже маємо. Їду до Відня о год. 20.30.

Автограф простим олівцем на листівці (8,9 × 14 см) зі склястим пейзажем у Ліско. Рік подано за поштовим штемпелем.

№ 25

20/VIII [1929]

Щиренькі поздоровлення з прекрасного Відня пересилаю! Маруся здає аж 24-го вересня, я буду мусіла вернути ся до Перемишля, одначе дам єї про добру опіку. Привіт і поздоровлення В. Божейко

Автограф простим олівцем на листівці (8,9 × 13,7 см) з зображенням Ратхауз у Відні. Адресовано польською мовою до Львова С. Людкевичу на вул. Крашевського, 23. Рік подано за штемпелем.

№ 26

30.VII.1930

Високоповажаний Пане Доктор!

Гарно і приємно сходить мені час, загально добре, урядила собі тим разом свій побут у Відни. Добре мешкаю, ходжу всюди (жаль тільки

³⁹ Концерт (камерно-вокальний) до століття смерті Франца Шуберта, організований «Львівським Бояном» і Товариством ім. М. Лисенка відбувся 7 грудня 1928 р. Вступне слово про композитора виголосив С. Людкевич. В. Божейко виконала на концерті Музичний момент As-dur, експромт f-moll, фантазію «Мандрівник». Рецензія на концерт: Барвінський В. Святочний концерт у честь Шуберта // Діло. 1928. № 283. 21 груд. С. 4.

що концертів тепер мало!) дещо купую, купаю ся в Дунаю, товариства мені не брак! — Моя адреса Wien V Margarethenstrasse 47 II Stiege Th 19 p. A. Kenkesz.

Сердечні поздоровлення і уклони В. Божейко.

Автограф чорним чорнилом на листівці (9 × 13,8 см) із зображенням Грабен-кафе у Відні. Адресовано німецькою мовою С. Людкевичу до Львова на вул. Крашевських, 23.

№ 27

26.III.1931

Високоповажаний Пане Доктор!

Оскільки Ви може случайно вибираєте ся до Ярослава або Перемишля, то прошу 29-го в неділю вечером остати в Перемишлі на моїм концерті⁴⁰. Мене ангажувало польське товариство музичне на 2 точки і я граю річей 3 Шоріна, а 3 французькі. Крім мене грає оркестра. Концерт в Касині офіцерським, саля на Гродзкій улиці.

Щиренькі поздоровлення

В. Божейко

Автограф чорним чорнилом на листівці (8,6 × 13,7 см) із зображенням релігійної сцени. Листівка адресована польською мовою С. Людкевичу до Львова на вул. Крашевського, 23.

№ 28

18.VII.1931

Високоповажаний Пане Доктор!

Реченець моєї поїздки до Відня дещо протягнув ся, але напевно вже в понеділок 21-го о год. 4-ій пополудни приїду до Львова і буду вже там на двірці, а о год. 6.30 їду до Відня. Весь час буду на двірці або в потягу, або в реставрації. — До побачення. Сердечні поздоровлення В. Божейко.

Автограф чорним чорнилом на листівці (8,8 × 13,5 см) із зображенням салону в Парижі. Адресовано польською мовою С. Людкевичу до Львова на вул. Крашевського, 23.

---

⁴⁰ Йдеться про концерт французької музики у Перемишлі 29 березня 1931 р. під егідою Польського музичного товариства.

№ 29

16/VIII 1940

Високоповажаний Пане Доктор!

Хочу Вам донести, що наша оркестра має до 30-го фєрїї і проби в п'ятиницю нема. Єще раз дуже Вас просимо о пожичиння на короткий час партитури «Чорноморців» і щось для оркестри осїбно. О скїльки буде нагода прошу передати менї, або хтось від нас зголосить ся передати. Остаю з поважаням, здоровлю В. Божейко.

*Автограф чорним чорнилом на листївцї (10,4 × 14,7 см)
їз зображенням жїнки за столом з вазонками квітїв.
Адресовано нїмецькою мовою С. Людкевичу в Ярослав
(«Parkstraße 45 (p. A. Kaszubinski)»).*

№ 30

Перемишль 25/XI 1940

Високоповажаний Товаришу Доктор!

Так забитий сїт «дошками» до того Львова, анї поїхати та взагалї всї мало кукурїкуємо ся. Навїть наша Музична Школа відчуває брак Вашої опїки — ось їспити проводив делегат дрогобицький Попель, хоч ми ревно Вас згадуємо, та все чекаємо, може коли приїдете. Отсе трафляєть ся менї нагода передати Вам з подякою ту цїнну Вашу книжку, перепрошую що так пізно, але не було як. Дуже менї придала ся! Знова доводить ся менї Вас трохи клопотати своїми учнями, а взгядно Негребецької — ученики Демчук і Брандтшtedтер хочуть піти у Державну Консерваторїю, хочуть їспити складати. В тїй справї пишу рївнож до дир[ектора] Барвїнського, прошу ласкаво ними заопїкувати ся. — Не знаю коли назначать їспити, та якї вимоги. Я вїчно запрацьована тепер всякими рахунками та звїтами вправдї їнститутки вже розїхали ся, але приїхали знова до їнтернату (який тепер мїстить ся на Словацького 18) учителї на курс — знова свїжа робота.

Я сего року сама собї дивую ся, що я всего не роботаю. Крім сего що учу в Муз[ичнїй] Школї, веду їнтернат жїночий, грала багато разїв на концертах в Соц. Культурї, та ще помагала Красногвардїїцям в їх концертах. Маю пашпорт і дозвїл жити на пограничному пасї, може якось удержу ся. Музичну школу ми поширили пару кїмнатами і 3-ома фортепянами, Юрко Вахнянин⁴¹ директор бухгалтер і секретар, Средневич

⁴¹ **Юрїй Вахнянин** (1906–1999) — племїнник Анатоля Вахнянина, син старшого Анатолевого брата Клима, випускник Перемишльської чоловїчої гїмназїї та Ягеллонського унїверситету у Краковї за спеціальнїстю право. У 30-х роках працював суддею в Тернополї. Грав на фортепяно, керував «Бояном» у Перемишлї. З 1940 р. — директор музичної школи в Перемишлї, від 1945 працював у музичнїй школї в Стрию.

і Курцаба — учать еще Петерсова, Хиляківна, Домарадзька, Вітошинський, Данилевич і п[рочі]. Дуже прошу о пару слів ласкавої відповіді через Брандштеднерівну, яка отсе письмо та книжку Вам передає. З правдивою подякою та щирими поздоровленнями

В. Божейко.

Автограф, рукопис чорним чорнилом на папері невеликого формату (16,9 × 20,8). З листом зберігся сіро-зелено-голубий конверт (11 × 18 см), адресований: «Високоповажаний Товариш Др. Станислав Людкевич Львів Шашкевича 5 або Шептицького 14».

№ 31

Щирий привіт з прекрасної Москви В. Божейко

17.V.1947

Автограф фіолетовим чорнилом на фотолистівці (9,5 × 14 см) із зображенням експозиції музею в Архангельську. Листівка адресована: «Др. Людкевич Станислав. Львів вул. Кірова 14/ II пов.».

Від Юлія Божейка

Пригадую ласкавій пам'яті що потяг на весіля Микетєя відходить 6.50 вечером в неділю II. станція Басіївка via Стрий (2-га станція зі Львова). З поважанєм

Ю. Божейко

Автограф чорним чорнилом на листівці (8,5 × 13,3 см), адресований: «Високоповажаний Пан Др. Ст. Людкевич Вп. Директор Муз. Инст. Музичний Інститут Львів Ринок 28 Руський музичний інститут». Вказана адреса помилкова, бо тоді інститут функціонував уже у своєму будинку на вул. Шашкевича, 5.

Від Івана Божейка⁴²

№ 1

[літо 1912 року]

Високоповажаний Пане Професоре!

Вже кілька днів збираюся написати до В[исоко]пов[ажаного] Пана Професора, та якось то не сьмію, яко незнакомий забирати дорогого часу

⁴² **Іван Божейко** (18 лютого 1860 – 6 лютого 1935) — батько піаністки Володири Божейко, священник. Рукопокладений 20.11.1886, працював на Городоччині під Львовом: у 1886–1892 р. — у Вишеньці Великій, 1892–1907 — у Рокитному, 1907–1935 р. — парох Ставчан, де й помер.

В[исоко]поважаному! Ходить мені іменно, щоб подяковати В[исоко]поваж[аному] за таку неоцінену для нас рецензію попису фортепяну в дівочім ліцею в Перемишли, так сего року як і вторічного⁴³. Справді більшої слави для моєї доні вже і не треба, як сего славословія від такого славного знатока яким Ви єсте Високоповажані. — Оден іно уступ в сій критиці діткнув мене, а іменно: сумно булоб колиб їх родичі їм до осягнення того (себ то стати перворядною п'яністкою) не пособили⁴⁴. Не знаю чи є такі родичі, щоб не хотіли своїм дітям всего найлучшого! Тай і я сего желавби собі, однак кождий палець однакий, і всім треба помочи — а ту годі. Яще маю трох козаків в дома, одного вжеби дати в гімназію, та іно чекаю щоб уложилися якось відносини матеріяльні, а гдеж то би було можливо ще і доню дати гдесь дальше поза дім! Кажуть що при виділі Краєвім суть на се якісь фонди — але годі о се старатися, які легати залучати etc. все то мені не відоме, так само не міг бим сам знати вяку школу і где ю дальше давати, се для мене terraignota. Но в сїм послїднім случаю думаю що і Високоповажані Пан Професор помоглиби мені Своєю радою. Тож ще раз дякую з серця Високоповажаному Пану Професорови за велику честь зроблену і моїй доні і моєї цілій родині та пишу ся з високим поважанєм Иван Божейко парох в Ставчанах коло Львова.

Автограф чорним чорнилом на двох сторінках (14,9 × 11 см) складеного вдвоє аркуша. Датування проставлене на підставі публікації рецензії С. Людкевича, про яку йдеться в листі.

№ 2

Високоповажаний Пане Д[окто]р!

Не можу найти собі слів, щоби міг зложити подяку Високоповажаному Пану Докторови за ті великі труди, які були ласкаві положити при концерті моєї дочки Влодзі⁴⁵. Якби не Ви В[исоко]п[оважаний] Пане

⁴³ Йдеться про дві рецензії: Людкевич С. Попис учениць музичної школи в дівочім ліцею в Перемишли // Діло. 1911. № 127. 10 черв. (28 трав.). С. 1; Людкевич С. Попис школи фортепяну в дівочім ліцею в Перемишли // Діло. 1912. № 132. 14 (1) черв. С. 6 (Артистичні замітки).

⁴⁴ У статті «Попис школи фортепяну в дівочім ліцею в Перемишли» (1912 р.) С. Людкевич писав: «Хоч і як нині у світі підносяться тверді вимоги фахового піаністичного формування, то обі ті учениці [Н. Кміцикевич та В. Божейко. — Я. Г.] в наших галицьких відносинах при як-так нормальнім ході їх науки повинні стати перворядними піаністками, і справді дуже сумно було б, коли б їх родичі, суспільні опікуни їм до осягнення того не пособили».

⁴⁵ Йдеться про концерт В. Божейко у Львові. Рецензія опублікована: Людкевич С. Фортепяновий вечір п. В. Божейко // Діло. 1923. № 143. 29 верес. С. 3.

6. Людкевич С. Фортеп'яний вечір п. В. Божейко // Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи / упорядкув., ред., пер., прим. З. Штундер. Львів: Вид-во М. Коць, 2000. Т. II. С. 476-477 (Історія української музики; вип. 5).
7. Михальчишин Я. Володимира Божейко // Михальчишин Я. З музикою кризь життя. Львів: Каменяр, 1992.
8. Цегельський Є. Музичне життя Перемишля // Перемишль — західний бастион України: зб. матеріалів до історії Перемишля і Перемиської землі зладжений редакційною колегією під проводом проф. Б. Загайкевича. Нью Йорк; Філадельфія: Перемиський Видавничий Комітет, 1961. С. 315-334.

References

1. Kashkadamova N. (2012). «Bozheikivna hraie tsilym svoim yestvom...». *Ukrainska muzyka*. Lviv, № 1 (3), pp. 73-75. (in Ukr.).
2. Kashkadamova N. (1996) Iz tvorchoi biohrafii pianistky Volodymyry Bozheiko. *Zapysky Naukovoho Tovarystva imeni Shevchenka*. NTSh, Lviv, T. 232: Pratsi Muzykoznavchoi komisii, pp. 388-407. (in Ukr.).
3. Labantsiv-Popko Z. (2008). *Sto pianistiv Halychyny*. NTSh, Lviv, 223 p. (in Ukr.).
4. Liudkevych S. (2000). Popys uchenyts muzychnoi shkoly v divochim litsei v Peremyshli. Liudkevych S. *Doslidzhennia, statii, retsenzii, vystupy / uporiadkuv.*, red., per., prym. Z. Shtunder. Vyd-vo M. Kots, Lviv, T. II, pp. 441-443 (Istoriia ukrainskoi muzyky; vyp. 5). (in Ukr.).
5. Liudkevych S. (2000). Popys shkoly fortepiano v divochim litsei v Peremyshli. Liudkevych S. *Doslidzhennia, statii, retsenzii, vystupy / uporiadkuv.*, red., per., prym. Z. Shtunder. Vyd-vo M. Kots, Lviv, T. II, pp. 449-451 (Istoriia ukrainskoi muzyky; vyp. 5). (in Ukr.).
6. Liudkevych S. (2000). Fortepianni vechir p. V. Bozheiko. Liudkevych S. *Doslidzhennia, statii, retsenzii, vystupy / uporiadkuv.*, red., per., prym. Z. Shtunder. Vyd-vo M. Kots, Lviv, T. II, pp. 476-477 (Istoriia ukrainskoi muzyky; vyp. 5). (in Ukr.).
7. Mykhalchyshyn Ya. Volodymyra Bozheiko. Mykhalchyshyn Ya. *Z muzykoiu kriz zhyttia*. Kameniar, Lviv, 1992. (in Ukr.).
8. Tsehelskyi Ye. Muzychne zhyttia Peremyshlia. *Peremyshl — zakhidnyi bastion Ukrainy*: zb. materialiv do istorii Peremyshlia i Peremyskoi zemli zladzhenyi redaktsiinoiu kolehiieiu pid provodom prof. B. Zahaikevycha. Peremyskyi Vydavnychiy Komitet, Niu York; Fyladelfiia: 1961. pp. 315-334. (in Ukr.).

Yakym Horak, PhD doctorate assistant, Phd Lecturer-Assistant, inc. of Stanislav Liudkevych Memorial Museum in Lviv

Volodymyra Bozhejko's & her family letters Stanislav Liudkevych

The article bears witness to the history of relationship between composer and pianist. The extant letters (31 in all) are published with the scientific commentary for the first time, as well as letters of her father Ivan Bozhejko (2 in all), and a letter of her brother Yuliy Bozhejko to Stanislav Liudkevych. The pianists' letters span the years from 1919 to 1947 — the time of her piano studies in Vienna, and later her employment as a piano teacher in Peremyschl subsidiary school of Higher Music Institute.

The letters reveal the methodology of Liudkevuch professional tutoring of his student: he were the first music journalist, who met with great eclait the bright talent of a young pianist in a Peremyschl girls' Liceum, extant in two articles of acclaim in 1911 and 1912.

After the graduation from the Austrian Academy of Arts & Letters in a piano masterclass of E. Lialevytch , S. Liudkevych sent the letter of support on behalf of V. Bozhejko to prominent Austrian pianists Paul Weingartner and Emil Sauer, recommending the young pianist to enter Meisterschule in Vienna. Due to Liudkevuch support continued her studies in Meisterschule, and at a later date, in a Neuer Vienna Conservatoire, in the class of pianist Andjelo Cessisoglu of Greece. The letters bear witness to Viennies Promenade Concert Series, as a vibrant milieu the young Ukrainian pianist crafted her musicianship of a rich connoisseur's appreciation of the artists of brilliance. The letters bear witness to her warm and sincere relationship with Stanislav Liudkevych, where she conveys her impressions of Vienna Concert Series, accounts of her teachers and studies, personal and family matters.

During her studies in 1923 the pianist played the Recital Concert in Lviv, which met the great eclait of Stanislav Liudkevich, where he called it the Klavierabend of a premiere eclait in his acclaim article in a press, as a success were a unique resonance as a Ukrainian Concert Series.

The letters of pianist's employment in a Peremyschl Subsidiary School of Higher Music Institute bear V. Bojeyko's witness of Stanislav Liudkevych signifacance as a tutor to her artistic endeavour, performance of his compositions, the musicianship's intricacies and craft, revealed in her dialogs with the composer. This dialog were coninued througout their lives, as a piano teacher in Peremyschlyany Subsidiary School, and in calamities of war.

Keywords: Volodymyra Bozheyko, Ivan Bozheyko, Yuliy Bozheyko, letters, concerts, Vienna, Paul Wiengartner, Emil Zauer, Angelo Cessisoglu, Meisterschule, Neue Vienna Musichochschule, Peremyschl, the Higher Music Institute subsidiary school, Stanislav Liudkevych.